

Резюме:

Анатолій Тыбинь, Андрей Шевченко. ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА В УКРАИНЕ.

Проведен анализ туристической деятельности в Украине. Определены факторы, которые сдерживают и препятствуют развитию туристической индустрии. Рассматриваются стратегические цели инвестиционной политики в отрасли туризма и факторы, которые будут содействовать прогрессивному развитию этой сферы.

Ключевые слова: туристическая индустрия, естественно-рекреационные ресурсы, международная туристическая деятельность, санаторно-курортные услуги, экскурсионная деятельность, предприятия гостиничного хозяйства, инвестиционные ресурсы.

Summary:

Anatoly Tybin, Andriy Shevchenko. PRIORITY AREAS FOR TOURISM DEVELOPMENT IN UKRAINE.

The analysis of tourism activity in Ukraine is conducted. The factors which restrain and impede the development of tourism industry have been defined. The strategic aims of investment policy in the tourism sphere and the factors which will promote the progressive development in this sphere are considered.

Keywords: tourist industry, natural recreational resources, international tourist activity, sanatorium-resort services, excursion activity, hotel business enterprises, investment resources.

Надійшла 23.10.2010р.

УДК 338.242

Віталіна КУРИЛЯК, Ірина БЛЕЦЬКА

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗАМКОВОГО ТУРИЗМУ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

Стаття присвячена дослідженням перспектив розвитку замкового туризму на Тернопільщині, яка володіє значним туристичним потенціалом, серед якого особливо важливими є об'єкти фортифікаційного зодчества. Розглянуті питання покращання економічної ситуації в області завдяки розвитку туристичної галузі.

Ключові слова: замковий туризм, функції туризму, туристичний продукт, тур.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Туризм як соціальне явище, що представляє собою пересування з метою пізнання своєї або інших країн, а також відпочинку і розваг, зв'язаний із багатовіковою традицією. У своїх різних формах і проявах туризм має історію, що значно старіша, ніж сама ця назва. Історично туристичний рух насичений пізнавальними цінностями і внаслідок цього він носить цільовий, активний характер, підкріплений творчими мотивами. Сучасний туризм став результатом появи та еволюції подорожей. При цьому змістове наповнення поняття туристичної діяльності щоразу збагачується, і нині виходить далеко за межі свого первинного розуміння як організації подорожей з метою пізнання та відпочинку. Сьогодні туристична діяльність – це один із важливих аспектів нової філософії бізнесу нинішнього інформаційного суспільства, який в умовах змін підприємницького середовища відкриває нові можливості вирішення проблем тайм-менеджменту у всіх його проявах, а саме – дає змогу паралельно та одночасно ефективно реалізувати дві функції – соціального характеру (оздоровчу, духовну та гуманітарну) та професійно-ділову (укладання угод, проведення нарад, вирішення стратегічних завдань тощо).

Туризм є однією з найбільших і динамічних галузей економіки. Високі темпи його розвитку, великі обсяги валютних надходжень активно впливають на різні сектори економіки, що сприяє формуванню власної туристської індустрії. Туризм за доходами, зайнятістю населення та іншими показниками займає перше місце у світовій економіці [1]. Таким чином, у наші дні не можна не помітити величезного впливу, що робить індустрія туризму на світову економіку. Формування цієї перспективної галузі, як незалежної конкурентоспроможної ланки національного господарства, в Україні по суті тільки починається. І це тоді, коли Україна має унікальні передумови для успішного розвитку туристичної індустрії: природно – кліматичні умови, багаті історико-культурні й національно-етнографічні ресурси, велику кількість невикористаних територій, придатних для туризму і відпочинку; понад 125 тис. пам'яток архітектури і містобудування; сотні музеїв із зібраннями унікальних археологічних знахідок, що свідчать про самобутню і давню культуру українців, – усе це при відповідному розвитку може стати основою для формування конкурентного туристичного ринку в контексті внутрішнього та міжнародного туризму [2, с. 205].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасного використання середньовічних замків та фортець України був зроблений О.В. Жуковою у 2007 році [1]. Проте, цей аналіз враховує тільки використання приміщень вцілілих пам'яток. Тому в ньому не були враховані заходи, які

відбуваються на територіях замків та фортець, зокрема анімаційні (фестивалі середньовічної та сучасної культури, лицарські турніри тощо). В інших більш ранніх публікаціях запропоновано всі оборонні споруди України поділити на чотири класи в залежності від ступеня їх збереженості та відповідно можливостей туристично-краєзнавчого використання [3].

Виклад основного матеріалу. Одним з пріоритетних напрямів розвитку туристичної індустрії в Україні неодмінно повинен бути замковий туризм, в основі якого використання об'єктів фортифікаційного зодчества. Тому питання розвитку замкового туризму та підвищення його привабливості на національному та міжнародному рівнях є *особливо актуальним* на сучасному етапі розвитку і становлення туристичної галузі країни.

За даними ВТО, понад 2/3 замків (а це понад 1500 фортифікацій) Європи сьогодні успішно відновлені і використовуються у туристичній сфері, зокрема у готельному господарстві [1]. Європейським туристам притаманне прагнення бодай декілька днів пожити у справжньому середньовічному замку, скуштувати страви старожитньої етнічної кухні та взяти участь в анімаційних лицарських розважальних програмах замкового дозвілля.

Окрім того, королівські замки та знатні аристократичні двори частково чи повністю перетворені у музеї, історичні пам'ятки і, таким чином, є об'єктами туристичних екскурсій.

Інші – утворюють цілісні туристичні комплекси з загадковими, сповненими історичних загадок і таємниць замковими спорудами, в яких виставляються музейні експонати; готельним номерним фондом, конференц-залами, атракційними туристичними програмами (лицарські турніри, стріляння з арбалетів, винно-дегустаційними заходами тощо).

Важливим та дедалі популярнішим напрямом замкового туризму у Європі є організація весільних та інших урочистих церемоній, що яскраво ілюструє сучасні тенденції наслідування аристократизму поведінки та духу. Це, ще раз доводить те, що сьогодні туризм увійшов до першочергових потреб людства, охопивши всі сфери суспільно-економічного та особистого життя людини.

Щодо України, то вона дуже тісно пов'язана з європейською історією, містикю, королівськими та древніми знатними дворами, оскільки, як і у європейських країнах (Франції, Італії, Англії, нинішніх Угорщині, Румунії, Чехії, Німеччині), на українських теренах замки та фортеці масово зводяться у XIV-XVII ст., активно трансформуючись з палаців з елементами італійського "бароко" у палаци у стилі вишуканого "класицизму" аж до кінця XVIII ст., набуваючи яскравої української своєрідності.

Кількість самобутніх замків, палаців, фортець та родових маєтків шляхти, уцілілих до XIX ст., за експертними підрахунками, обчислюється сотнями. На жаль, винищення родової аристократії більшовиками та націоналізація маєтків призвели до часткового, а в більшості випадків повного руйнування всіх замкових споруд (прямого та опосередкованого – шляхом перетворення їх у школи, будинки культури, адміністрації тощо).

Проте, навіть, не зважаючи на такі безповоротні втрати, і досі в Україні налічується більш, ніж сто тільки замкових твердинь – або їх руїн – свідків героїчного, місцями трагічного, але завжди романтично легендарного українського минулого. У більшості вони занедбані, але, навіть у такому вигляді можуть стати об'єктом як внутрішнього, так і зовнішнього туристичного попиту.

Найбільша кількість замків, фортець та оборонних монастирів збереглася до нашого часу на заході України (за підрахунками різних експертів приблизно 90% всіх замків і палаців держави) – на Львівщині, Івано-Франківщині, Тернопільщині, Волині, Закарпатті та Хмельниччині. При цьому більше третини всіх українських замків та їх руїн зосереджені на Тернопіллі.

Замки Західного Поділля історично презентують намистини багатвікового форпосту українських земель проти зовнішніх експансій. Найпривабливішими з туристичної точки зору є палац Вишневецьких (з ландшафтним парком в англійському стилі); Теребовлянський замок (колись осередок літописного Теребовлянського князівства, сьогодні – окремі фрагменти фортечних мурів та засипані численні підземні ходи, які за умови здійснення часткових реставрації архітектурних елементів давньоруської фортеці можуть перетворитись у історичний музей з відкритими оглядовими павільйонами та можливістю екскурсійного огляду підземель та підйому на майданчики башт); Микулинецький замок (сьогодні лише руїни, хоча загалом фрагментами збереглось близько половини замкових фортифікацій, які технологічно, на думку експертів, нескладно відновити, а сам замок може стати прибутковим туристичним проектом за рахунок перетворення його на торговий бренд популярного в Україні микулинецького пива); Бережанський замок (прославився на всю Європу

своєю неприступністю впродовж двох століть, проте пошкоджений і невідновлений під час Першої світової війни. Інвестиційно привабливим є відбудова ренесансного палацово-замкового комплексу як еталонного середньовічного князівського замку-резиденції та перетворення у прибутковий туристичний комплекс); Збараський замок (стародавній замок-фортеця, оголошений державним історико-архітектурним заповідником, частково відновлений і вже сьогодні приваблює численних туристів красою реставрованого князівського палацу); Скала-Подільська, Скалатський та Кривчецький замки (потребують нині суттєвого відновлення, проте привабливі для формування туристичних комплексів-готелів, з можливістю організації кінних прогулянкових турів понад кручами Збруча в культовий язичницький центр подільських племен, до королівських укріплень "Окопи Святої Трійці", у заповідні Медобори та орієнтованих на спелеологію зручним розташуванням коло печер-перлин Тернопілля – Кришталевої, Млинки, Озерної тощо), Буцацький та Підзамоцький замки, Чортківський замок, замкова гора Бона у Кременці, мальовничі замкові руїни у Ниркові Заліщицького району, палаци у Коропці Монастирського району, Білокриниці Кременецького району, мисливський палац у селі Рай Бережанського району та інші.

До речі, в Тернопільській області діють два Державних історико-архітектурних заповідники з 10, що є в Україні (це – Кременецько-Почаївський та Бережанський), один Національний історико-архітектурний заповідник з чотирьох (це – „Замки Тернопільщини” з центром у Збаражі). Подібного нема в жодній іншій області нашої держави.

Таким чином, результати проведеного аналізу фортифікаційної замкової спадщини Західної України загалом та Тернопільщини, зокрема, дає змогу впевнено зробити висновок про забезпеченість туризму замковим потенціалом, який відкриває багато нових можливостей для організації і успішної реалізації різних видів туризму – історико-культурного, пізнавального, відпочинкового, релігійного, етнічного, виставково-експозиційного, тематичного (винно-дегустаційні тури, кінний туризм, фехтування та лицарські турніри, бали та карнавали, спелеологія, святкування урочистих подій) тощо.

Проте, з іншого боку, бачимо занедбаність, зруйнованість замкових споруд та байдужість суспільства до нагальної потреби відродження замків, у першу чергу, як мовчазних свідків багатогранної української історії. При цьому, європейський досвід уже давно довів неефективність державної монополії володіння замками та палацами. І хоча історично склалося так, що більшість замкових ансамблів та палаців Європи все-таки перебувають у приватній власності нащадків старої аристократії чи у власності нуворишів (ті, хто впродовж минулого століття заробили капітали банківською, акторською, виноробною справою тощо і вклали їх у свій статус – замкові споруди), вони, в першу чергу, є об'єктами туристичної діяльності. Бо, навіть, найтитлованіші в Європі власники родових замків не цураються поряд з приватними апартаментами відводити частину своїх володінь під готельні номери для гостей і туристів.

Так, як уже зазначалося, нащадки родовой аристократії в Україні, були знищені, і замки майже століття поволі знищувались, не маючи реальних господарів. Але уже майже два десятиліття, як Україна докорінно змінила свій політичний та економічний устрій, а ситуація з замковою спадщиною і далі не вирішена, незважаючи на декларування гострої необхідності її вирішення. 2008 рік оголосили роком замків і палаців Західної України – відповідну декларацію у Львові підписали представники шести західних областей. Проте, вже минуло два роки, а конкретних результатів і реальних проектів по відновленню замків майже не реалізовано. За винятком, незначних інвестицій меценатів та ніким належно не оціненої роботи ентузіастів (істориків-науковців, археологів, музеєзнавців та інших людей, небайдужих до замкової культури). Натомість цілком поруч, у сусідній Польщі, питання збереження старовинних замків давно вирішене – більшість з них перебувають у приватній власності (водночас чітко регламентовані твердим законом, що передбачає безповоротне позбавлення права цієї власності у випадку нищення пам'ятника архітектури). Яскравим прикладом є атракційний у туристичному плані Красічинський замок у Перемишлі.

Для України європейський досвід – це яскравий приклад вирішення проблеми одночасного збереження історико-культурної спадщини, з одного боку, та з іншого – формування позитивного туристичного іміджу, що сприятиме досягненню високого конкурентного статусу на міжнародному ринку туристичних послуг. В той же час, паралельно з вирішенням проблеми збереження замків – духовної скарбниці українського народу, туристичне використання замків розв'яже чимало проблем економічного характеру, адже загальновідомо, що розвиток рецептивного туризму сприяє зміцненню національної економіки (зростання доходів населення, створення додаткових робочих місць,

зростання добробуту туристичного регіону внаслідок прояву ефекту туристичної мультиплікації на суміжні галузі підприємництва).

Замкові споруди України вже сьогодні можна використовувати як заклади відпочинку і туризму шляхом їх пристосування безпосередньо під готелі, через відкриття у них закладів харчування відвідувачів (стилізовані під старовину ресторани й таверни з середньовічною кухнею та історичними місцевими напоями), надання послуг обслуговування та супроводу урочистих подій у середньовічному стилі, шляхом відкриття музейних експозицій у приміщеннях, розміщення на територіях замків і фортець експозиції, яка відтворюватиме картини минувшини й оголошення цих фортифікацій скансенами – музеями під відкритим небом, проведення різнобічних історико-театралізованих фестивалів, змагань і анімаційних шоу тощо.

Безперечно, дана проблема повинна, в першу чергу, вирішатись на законодавчому рівні, узгоджуючи механізм продажу чи передачі в довгострокову оренду історико-культурних об'єктів підприємницькому сектору за умови збереження їх архітектурного стилю та самобутності. Необхідно також відрегулювати в правовому полі механізм співпраці інвестора та державної архітектурної служби, продумати і розробити комплекс заходів щодо інформаційно-рекламного просування замкового туризму. Чітке визначення правового статусу замкового туризму в Україні миттєво приверне увагу приватного інвестиційного капіталу і прискорить відродження замкової культури в Україні, що забезпечить формування стійкого внутрішнього і зовнішнього туристичного попиту.

Висновки. Отже, можна виділити два основні напрями розвитку замкового туризму в Україні:

1. Передача об'єктів замково-фортифікаційного зодчества на певних умовах туристичному бізнесу і перетворення їх на основі реконструкції у готелі, відпочинкові комплекси, розважальні заклади ресторанного сектору туризму у старовинному середньовічному стилі тощо. Даний напрям є досить архітектурно складним і капіталомістким, вимагає великих інвестицій. Окупність таких інвестиційних проектів, за свідченнями європейського досвіду, в середньому складає 8-12 років залежно від ступеня зруйнованості споруди, а отже обсягу зусиль (фінансових і фізичних). Проте норма рентабельності інколи сягає 220-280%.

2. Розробка конкурентоспроможного туристичного продукту на внутрішньому ринку, в основі якого пізнавальні тури до об'єктів історико-культурної спадщини України з використанням цікавих екскурсійних програм та стимулювання попиту на такі тури (як правило, за рахунок поєднання з іншими видами турів – діловими, відпочинковими (оздоровчими) тощо). Даний напрям є мало витратним, вимагає лише креативного підходу до розробки та ефективного ціноутворення (наприклад, шляхом включення вартості пізнавального туру до програми інклюзив-туру). Розробка конкурентоспроможного туристичного продукту в даному аспекті відкриє великий за розміром сегмент туристичного ринку України для внутрішніх туристів та іноземців.

Таким чином, необхідність розвитку замкового туризму в Україні є обґрунтованою і очевидною для становлення конкурентного туристичного ринку, на якому поки що даний сегмент вільний, а тому дуже привабливий. Це так званий "голубий океан" української економіки, який цілком виправдано претендує стати унікальною перлиною загальноєвропейського туристичного ринку.

Література:

1. Tendencies in world tourism: [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.world-tourism.org>.
2. Петранівський В. Л. Туристичне краєзнавство: [навч. посіб. за ред. проф. Ф.Д. Заставного] / В. Л. Петранівський, М. Й. Рутинський. – К.: Знання, 2006. – 575 с.
3. Про замки України з акад. Б. Возницьким [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/indepth/story/2008/07/080719_castles_interactive_is.shtml

Резюме:

Віталіна Куриляк, Ірина Білецька. ПЕРСПЕКТИВИ РАЗВИТИЯ ЗАМКОВОГО ТУРИЗМА НА ТЕРНОПОЛЬЩИНЕ.

В статье исследованы перспективы развития замкового туризма на Тернопольщине, владеющей значительным туристическим потенциалом, в котором особенно важны объекты фортификационного зодчества. Рассмотрены вопросы улучшения экономической ситуации в области через призму развития туристической отрасли.

Ключові слова: замковий туризм, функції туризму, туристический продукт, тур.

Summary:

Vitalina Kurilyak, Irina Biletsky. PROSPECTS FOR DEVELOPMENT OF TOURISM IN TERNOPIL CASTLE.

The article investigates the prospects of developing the castle tourism on the territory of the Ternopol region that can boast significant touristic value especially in terms of fortress architecture. The problems of improving the economic situation in the region through the prism of the tourism industry.

Key words: castle tourism, functions of tourism, touristic product, tour.

Надійшла 23.10.2010р.

УДК 338.242

Надія КАЧУРІВСЬКА Богдан КАМІНСЬКИЙ

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті розглянуто основні теоретико-методологічні аспекти дослідження ринку туристичних послуг Тернопільської області. Визначено основну класифікацію туристичних послуг у зв'язку із роллю кожної послуги у формуванні туристичного продукту регіону. Проведено аналіз туристичного потенціалу Тернопільської області. Визначено роль загальних і регіональних чинників у формуванні ринку туристичних послуг. Здійснено аналіз компонентних та територіальних сегментів ринку туристичних послуг Тернопільської області. Проведено туристичне районування Тернопільської області та здійснено аналіз сучасної та перспективної спеціалізації туристичних районів за особливостями туристичних попиту і пропозиції, рівнем сучасного та можливого споживання туристичних послуг, наявністю туристичних ресурсів.

Ключові слова: туристична послуга, туристичний потенціал, ринок туристичних послуг, туристичний продукт, туристичний потік.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Функціонування ринку туристичних послуг відбувається в умовах різноманітних територіальних спільностей, що накладає відбиток на структуру цього ринку, його внутрішні та зовнішні зв'язки. Територіальна сегментація виробництва і споживання туристичних послуг є основою формування регіональних ринків цих послуг. Такі ринки являють собою географічні та економічні системи, перехрещення ареалів виробничої активності туристичних підприємств та не туристичних підприємств, соціальної активності туристів та довкілля, на основі врівноваження туристичного попиту і пропозиції.

Формулювання цілей статті. Основним товаром на ринку туристичних послуг є туристичний продукт. За рівнем залучення послуг у формування туристичного продукту їх поділяють на основні, допоміжні і супутні. Основні туристичні послуги є попередньо замовленими та оплаченими, а супутні – додатково сприяють задоволенню мети подорожі. Формування регіональних ринків туристичних послуг і їх функціонування відбувається під впливом загальних і регіональних чинників. Загальні чинники визначають особливості державної політики у галузі туристичної діяльності, а регіональні – специфіку формування попиту і пропозиції туристичних послуг у регіоні. Доведено, що найвигіднішими для організації видами туризму у регіоні є сільський зелений, екологічний, паломницький, водний, спелеологічний, лікувально-оздоровчий та екскурсійний. Такі види здатні задовольняти потреби населення в оздоровленні та відпочинку, формуванні ринку конкурентоспроможних на міжнародному рівні туристичних послуг на основі ефективного використання наявних природних та культурно-історичних ресурсів із збереженням чистоти довкілля та забезпечення комплексного розвитку території.

Завдяки вдалому географічному положенню, унікальній флорі та фауні, сприятливим кліматичним умовам, грандіозно великій кількості історико-культурних та природних пам'яток Тернопільська область належить до тих куточків України, які створені для розвитку туристичної галузі. Велика кількість історичних, культурних пам'яток, музеїв відомих діячів кожного року відвідуються все більшою кількістю туристів, яка постійно зростає. Історико-культурний потенціал області має великий, то ж є усі шанси, що туризм тут зазнає найбільшого свого піку.

Виклад основного матеріалу. Регіональний ринок туристичних послуг складається з сукупності територіальних туристичних систем, які об'єднують виробників та споживачів спільною інфраструктурою і туристичними потоками. У Тернопільській області спостерігається значна територіальна диференціація ринку туристичних послуг, що зумовило виділення чотирьох туристичних районів (Північного, Центрального, Західного та Південного). Встановлено, що Північний туристичний район має частково виражену паломницьку та екскурсійну спеціалізацію, перспективними є сільський зелений туризм, лікувально-оздоровчий, сентиментальний, релігійний та екологічний. Західний туристичний район має слабо виражену спеціалізацію на екскурсійному